

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені Івана Боберського

Кафедра педагогіки та психології

Криштанович С. В.

Лекція 5

**СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У
ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

з навчальної дисципліни

„МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ”

для студентів спеціальності 241 „Готельно-ресторанна справа”,
рівень освіти – магістр

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри педагогіки та психології

“31” серпня 2021 року № 1

Зав.каф _____ В. Ф. Соловійов

© Криштанович С. В.

Тема 5. Структура та особливості освітнього процесу у закладі вищої освіти

План

1. Освітній процес у ЗВО як об'єкт планування.
2. Навчальний план: навчальний план як складова стандарту; робочий навчальний план; індивідуальний навчальний план.
3. Освітня програма: освітня програма як складова галузевого стандарту; робоча програма навчальної дисципліни.

1. Освітній процес у ЗВО як об'єкт планування.

Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей в осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Освітній процес об'єднує три складові: навчальний процес, науковий процес та виховний процес.

Освітній процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, інших громадських та релігійних організацій.

Мова навчання визначається статтею 48 Закону України “Про вищу освіту”.

Освітній процес організовується з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін і розвитку в соціально-культурній сфері, в галузях техніки, технологій, системах управління та організації праці в умовах ринкової економіки.

Зміст освіти – це науково-обґрунтована система дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для різних рівнів та ступенів вищої освіти.

Зміст освіти визначається освітньо-професійною та освітньо-науковою програмами підготовки, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освітою та університету, і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах, а також при проведенні навчальних занять та інших видів навчальної, наукової та виховної діяльності.

Освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти

Структурно–логічна схема підготовки – це наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньої програми підготовки.

Зміст освіти складається з нормативної та вибіркової частин.

Нормативна частина змісту освіти визначається відповідним державним стандартом освіти.

Вибіркова частина змісту освіти визначається Університетом.

Організація освітнього процесу базується на багаторівневій та багатоступеневій системі вищої освіти. Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами здійснюється в Університеті на таких **рівнях вищої освіти**: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного *ступеня вищої освіти* (освітньо-кваліфіційного рівня): молодший бакалавр (молодший спеціаліст); бакалавр; спеціаліст; магістр; доктор філософії; доктор наук.

Нормативно-правова база організації освітнього процесу.

Організація освітнього процесу в університеті базується на Законі України «Про вищу освіту», «Про освіту», нормативно-розпорядчих актах Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України), Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України), стандартах вищої освіти, інших актах законодавства України з питань освітньої діяльності.

Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності Університету.

Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- обсяг кредитів ECTS, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- перелік компетентностей випускника;
- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання (освітньо-професійна програма, навчальний план);
- форми атестації здобувачів вищої системи;
- вимоги до наявної системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

Державні стандарти вищої освіти містять наступні складові:

- перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями;

- перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями;

- вимоги до освітніх рівнів вищої освіти;

- вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти.

Галузеві стандарти вищої освіти включають складові:

- освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників вищих навчальних закладів;

- освітньо-професійні програми підготовки;

- засоби діагностики якості вищої освіти.

Стандарти вищої освіти Університету містять такі складові:

- варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів;

- варіативні частини освітньо-професійних програм підготовки;

- варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти;

- навчальні плани;

- програми навчальних дисциплін.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) випускника вищого навчального закладу відображає мету вищої освіти та професійної підготовки, визначає місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей, систему виробничих функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації. Освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників вищих навчальних закладів затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі праці та соціальної політики.

Освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки визначає нормативний термін та нормативну частину змісту навчання за певним напрямом або

спеціальністю відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, визначає вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти й професійної підготовки фахівця. **Нормативний термін навчання** за освітньо-професійною програмою підготовки встановлюється відповідно до визначеного рівня професійної діяльності.

Засоби діагностики якості вищої освіти (ЗД) визначають стандартизовані методики, призначені для кількісного та якісного оцінювання досягнутого особою рівня сформованості знань, умінь і навичок, а також її професійних, світоглядних та громадянських якостей. Засоби діагностики якості вищої освіти використовуються для визначення відповідності рівня якості вищої освіти вимогам стандартів вищої освіти і затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників Університету, освітньо-професійних програм їх підготовки та засобів діагностики якості освіти визначають вимоги до професійної підготовки та змісту навчання фахівців за спеціальностями та спеціалізаціями з урахуванням особливостей суспільного поділу праці в Україні та мобільності системи освіти щодо задоволення потреб ринку праці. Зміст варіативних частин освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників Університету, освітньо-професійних програм засобів діагностики якості вищої освіти визначаються в межах структури та форми, встановленої МОН та МОЗ України.

Зміст навчання – структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття вищої освіти і певної кваліфікації. Зміст навчання визначається ОПП підготовки фахівців, а також навчальним планом, навчальними програмами дисциплін тощо.

Нормативна частина змісту навчання – це перелік обов'язкових навчальних дисциплін та видів практичної підготовки із зазначенням мінімального обсягу кредитів і годин, відведених на їх засвоєння. Дотримання

переліку дисциплін та обсягів кредитів і годин, що складають нормативну частину змісту освіти, є обов'язковим.

Варіативна частина ОПП містить цикл дисциплін за вибором навчального закладу і цикл дисциплін вільного вибору студентів. Дисципліни за вибором навчального закладу визначаються особливостями регіональних потреб у фахівцях певної спеціальності та спеціалізації, певним досвідом підготовки фахівців у навчальному закладі, особливостями наукових шкіл.

Дисципліни вільного вибору студентів вводяться для задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб особи, ефективного використання можливостей і традицій університету та потреб регіону. Студенти обирають курси за вибором відповідно до навчального плану на принципах альтернативності, змагальності та академічної відповідальності.

Організація освітнього процесу здійснюється навчальними підрозділами університету (центральною методичною комісією, предметними (організаційними) методичними комісіями, навчальним відділом, факультетами, коледжем, кафедрами, тощо). Основними нормативними документами, що визначають організацію освітнього процесу за освітньою програмою (спеціальністю, напрямом підготовки) є навчальний план програми, навчальні програми, та це Положення.

2. Навчальний план: навчальний план як складова стандарту; робочий навчальний план; індивідуальний навчальний план.

Навчальний план є нормативним документом вищого навчального закладу, який визначає зміст навчання та регламентує організацію навчального процесу зі спеціальності.

Навчальний план складається на підставі освітньо-професійної програми (ОПП) та структурно-логічної схеми підготовки фахівців з урахуванням затверджених стандартів вищої освіти у частині освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) для відповідної спеціальності (освітньо-кваліфікаційного рівня) і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних

дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми проведення підсумкового контролю, а також обсяг часу, передбачений на самостійну роботу студентів.

План навчального процесу для певної освітньої програми визначає перелік обов'язкових освітніх компонент (мінімум - 50%, максимум - 75% від загального обсягу кредитів ЄКТС). Обов'язкові дисципліни забезпечують програмні результати навчання за освітньою програмою. Загальний обсяг вибіркового дисциплін складає не менше 25% від загального обсягу кредитів ЄКТС. **Кількість навчальних дисциплін** (обов'язкових і вибіркового дисциплін з урахуванням практик) до 16 дисциплін на рік та, відповідно, до 8 на семестр. При цьому, практики, як цикл підготовки, входять до числа навчальних дисциплін. **Передбачаються форми контролю** не більше 8 у семестр. Кожна дисципліна закінчується заліком або іспитом. Якщо дисципліна викладається впродовж кількох семестрів, формою проміжного контролю має бути залік.

План навчального процесу складається з двох частин:

- *обов'язкової компоненти*, що включає перелік обов'язкових навчальних дисциплін та інтегрованих курсів з рівномірним розподілом їх у семестрах, практичної підготовки та підсумкової атестації;

- *вибіркової компоненти*, що включає перелік дисциплін вільного вибору здобувача вищої освіти за загальноуніверситетським і фаховим спрямуванням.

З метою удосконалення змісту навчання, конкретизації планування навчального процесу, своєчасного внесення змін на виконання наказів та розпоряджень МОН України, рішень Вченої ради Університету, врахування регіональних потреб і вимог замовників фахівців та студентів щорічно складаються робочі навчальні плани на наступний навчальний рік.

Робочі навчальні плани складаються окремо для кожного освітнього ступеня та форми навчання. Робочі навчальні плани затверджуються першим проректором не пізніше, ніж за 3 місяці до початку навчального року.

Робочі навчальні плани розробляються робочими групами випускових кафедр із залученням представників кафедр базової підготовки та студентів.

Персональний склад груп визначається деканом факультету. Робочі групи працюють під безпосереднім керівництвом завідувачів відповідних випускових кафедр, а координацію їх діяльності і контроль за виконанням вимог до навчальних планів здійснює декан (заступник декана з навчальної роботи).

При розробці робочих навчальних планів для заочної форми навчання необхідно мати на увазі, що перелік та послідовність дисциплін, загальна кількість годин на їх засвоєння, вид семестрової атестації повинні бути такими самими, як у навчальному плані денної форми навчання. Обсяги аудиторних занять при заочному навчанні обмежуються тривалістю установчих сесій. Розподіл аудиторних занять з дисципліни рекомендується визначати пропорційно до їх обсягів у навчальному плані з денної форми навчання.

Індивідуальний план ЗВО формується на основі навчального плану підготовки фахівців за відповідним ступенем.

В індивідуальному навчальному плані ЗВО зазначаються перелік обов'язкових та вибіркових навчальних дисциплін, усі види практик, навчальні тренінги, атестація.

Всі навчальні дисципліни поділяються на такі цикли: цикл загальної підготовки, цикл професійної підготовки.

Обов'язкові навчальні дисципліни становлять базову частину вимог до освітньо-кваліфікаційної характеристики певної спеціальності. Сукупність обов'язкових дисциплін є незмінною частиною індивідуального навчального плану ЗВО.

Вибіркові навчальні дисципліни забезпечують виконання вимог варіативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики. Їхнє формування ЗВО здійснює з урахуванням власних потреб та інтересів щодо майбутньої фахової діяльності. Вони дають можливість здійснювати підготовку за спеціалізацією певної спеціальності та сприяють академічній мобільності.

Індивідуальний план ЗВО у частині обов'язкових дисциплін та проведення атестації складається дирекцією ННІ, у частині вибіркових дисциплін - ЗВО за участю куратора академічної групи, і затверджується дирекцією ННІ.

На куратора академічної групи покладаються обов'язки з надання кваліфікованих консультацій щодо формування індивідуального навчального плану ЗВО, його реалізації протягом усього періоду навчання.

Формування індивідуального навчального плану ЗВО за певною спеціальністю передбачає можливість індивідуального вибору навчальних дисциплін із дотриманням послідовності їхнього вивчення відповідно до структурно логічної схеми підготовки фахівців. При цьому сума обсягів обов'язкових та вибіркового навчальних дисциплін, передбачених для вивчення протягом навчального року, повинна становити 60 кредитів ЄКТС.

В ході формування індивідуального навчального плану ЗВО на наступний навчальний рік враховується фактичне виконання ЗВО індивідуальних навчальних планів поточного й попередніх навчальних років.

3. Освітня програма: освітня програма як складова галузевого стандарту; робоча програма навчальної дисципліни.

До складових навчально-методичного забезпечення, які розробляються вищим закладом освіти належать: навчальні плани (робочі навчальні плани), програми навчальних дисциплін (робочі навчальні програми); навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять; індивідуальні семестрові завдання для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни; контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять; контрольні роботи з навчальних дисциплін для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу; методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури, написання курсових і дипломних робіт (проектів); інші матеріали, які визначає викладач, кафедра, вищий заклад освіти.

Навчальна програма дисципліни містить:

- пояснювальну записку (визначає цілі вивчення дисципліни у вигляді типових задач діяльності та її місце у системі підготовки фахівця);
- мету і завдання курсу, міждисциплінарні зв'язки;

- тематичний виклад змісту навчальної дисципліни;
- перелік рекомендованих практичних (лабораторних) робіт, індивідуальних завдань, а також підручників, методичних і дидактичних матеріалів;
- критерії оцінювання успішності навчання та засоби діагностики;
- список рекомендованої літератури.

Навчальні програми дисциплін розробляються кафедрами згідно з вимогами відповідних ОПП підготовки фахівців.

Навчальні програми дисциплін гуманітарного і соціально-економічного, природничо-наукового циклів повинні бути загальними у межах одного напрямку підготовки. Програми певних дисциплін циклу професійно-практичної підготовки повинні бути окремими для кожної спеціальності.

Навчальна програма вибіркової дисципліни розробляється кафедрами, узгоджується з деканом відповідного факультету, навчальним відділом Університету і затверджується Вченою радою Університету (Вченою радою факультету).

Для кожної навчальної дисципліни, яка входить до освітньої програми підготовки, на підставі навчальної програми дисципліни та навчального плану складається *робоча навчальна програма дисципліни*, яка є нормативним документом вищого навчального закладу і оновлюється кожного навчального року.

Робоча навчальна програма дисципліни містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційно-методичні форми її вивчення, обсяг на різні види навчальної роботи, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

Навчальні та робочі навчальні програми дисциплін розробляються відповідними кафедрами Університету і затверджуються ректором (проректором). Відповідальність за їх розробку покладається на завідувачів кафедр.